

Edward Dura

WYBRANE WSPÓŁCZESNE PROBLEMY DEMOGRAFICZNE KOLUMBII^{x/}

Kolumbia leży w północno-zachodniej części Ameryki Południowej. Można w niej wyróżnić dwa wielkie regiony fizyczno-geograficzne: górzysty na zachodzie i równinny na wschodzie. Zachodnią część tego kraju zajmuje system górski Andów, który zbliżając się do Morza Karaibskiego, rozpada się na kilka równoległych łańcuchów oddzielonych jeden od drugiego głębokimi dolinami. Łańcuchy górskie, mające na ogół przebieg południkowy, są rozdzielone głębokimi, tektonicznymi dolinami rzeki Magdaleny i jej dopływu Cauca oraz rzek Atrato i San Juan. Przebieg południkowy łańcuchów górskich powoduje olbrzymie zróżnicowanie warunków przyrodniczych wzniesionej części Kolumbii. Na niewielkim stosunkowo obszarze kontrastują ze sobą wysokie szczyty i grzbiety górskie pokryte wiecznymi śniegami oraz niziny na których panuje klimat równikowy. Część zachodnia Kolumbii obejmująca około 1/3 powierzchni, skupia prawie całą ludność kraju.

W obrębie zachodniego regionu najpotężniejsze pasmo tworzy Kordyliera Środkowa /Cordillera Central/, zbudowana głównie ze starych skał krystalicznych. Jest to równocześnie obszar starej i młodej działalności wulkanicznej. Przedłużeniem tego pasma jest wysoki i stromy masyw Sierra Nevada de Santa Marta z najwyższym szczytem Kolumbii - Cristóbal Colón /5 775 m n. p. m./. Kordyliera Wschodnia /Cordillera Oriental - Cucuy 5 493 m/ jest najszerzym systemem górskim Kolumbii /do 270 km/ z wieloma kotlinami na wysokości 2500-2800 m n. p. m. W jednej z nich, na wysokości 2660 m n. p. m. leży Bogotá - stolica kraju. Jest to obszar starej kultury indiańskiej Czibczów /główne ośrodki: Bacatá, Tunja, Sogamoso/. Kordyliera Zachodnia /Cordillera Occidental - Cumbal 4 764 m/ zbudowana jest ze skał młodszych, głównie wieku kredowego. Kordyliera Nadbrzeżna /Serranía de Baudó/ jest znacznie niższa od poprzednich i odznacza się stromymi stokami, tak od strony Oceanu Spokojnego jak i zapadliskowej doliny rzeki Atrato /por. mapa nr 1/. Najwyższym jej szczytem jest Alto del Buey osiągnący 1810 m n. p. m.

Wschodnią część Kolumbii /stanowiącą 2/3 powierzchni kraju/ zajmuje średniej wysokości wyżyna /700-900 m n. p. m./, która przechodzi na północy w nizinę rzeki Meta, na południu w nizinę rzeki Caquetá /Kolumbijska Amazonia/ i opada szerokimi stopniami na wschodzie ku nizinie rzeki Orinoko /mapa nr 1/.

Kolumbia leży w strefie klimatu równikowego i podrównikowego /2°30' 40" szerokości geograficznej północnej - Punta Gallinas i 4°13' 30" szerokości geograficznej południowej - Bocas de San Antonio oraz 66°50' 55" -

^{x/} Artykuł niniejszy powstał na tle wyników pracy magisterskiej pt. "Zagadnienia demograficzne Kolumbii" pisanej w Katedrze Geografii Regionalnej WSP w roku akad. 1965/69 pod kierunkiem doc. dr Marii Kozaneckiej.

Źródło: Dzisims P.E. *Łatinska Ameryka*. Moskwa, 1949.

Mapka nr 1

Ukształtowanie powierzchni pn.-zach. części Kolumbii

Piedra del Cocuy i 79°01'23" długości geograficznej zachodniej - Cabo Manglares [2]. Średnia temperatura roczna na obszarach nizinnych waha się w granicach 26-28°C. W górach, w miarę wzrostu wysokości temperatura obniża się. Ilość opadów w poszczególnych częściach Kolumbii jest mocno zróżnicowana. Na wybrzeżu Oceanu Spokojnego i Amazonii Kolumbijskiej deszcze padają w ciągu całego roku. Zachodnie stoki Kordyliery Nadbrzeżnej i Kordyliery Zachodniej należą do najwilgotniejszych w świecie /od 7 500 - 10 000 mm rocznie/. Amazonia Kolumbijska otrzymuje 2500 - 3000 mm opadów rocznie. Ku północy ilość opadów maleje i występują coraz wyraźniejsze i dłuższe suche pory roku /verano/. Półwysep Guajira, wystawiony na suchy pasat północno-wschodni otrzymuje tylko 150-200 mm opadów rocznie. Verano trwa tu osiem miesięcy, a przyroda ma charakter półpustynny.

W Kordylierah występuje piętrowość klimatu. Ukształtowanie powierzchni i piętrowość klimatu ma olbrzymi wpływ na rozmieszczenie ludności Kolumbii. Skupiska ludności spotyka się tu aż do granicy wiecznych śniegów /do 4700 m/.

Jako obszary koncentracji ludności, ważną rolę odgrywają kotliny śródgórskie, większą niż w innych krajach Ameryki Południowej. W Wenezueli np. w górach Sierra Nevada de Mérida wszystkie kotliny i doliny są poniżej 1800 m n. p. m. Chociaż są tu także wyższe strefy nie wykazują one jednak większych skupisk ludności [10].

Największy obszar w Kolumbii zajmuje piętro tierra caliente /"ziemia gorąca"/ - 67% ogólnej powierzchni kraju. Średnia temperatura miesiąca waha się tu w granicach 28-23°C. Jest to obszar uprawy kakao, tytoniu, bananów, bawełny, palmy kokosowej oraz obszar wilgotnych lasów równinowych. Piętro to jest zamieszkałe przez 40% ludności kraju [16]. Piętro tierra templada /"ziemia umiarkowana"/, zajmujące 15% ogólnej powierzchni kraju zamieszkuje 37% ludności i wznosi się na wysokości 900-2000 m n. p. m. Średnie temperatury miesiąca wahają się w granicach 23 - 17°C. Jest to strefa uprawy kawy /gatunek "mild"/ i trzciny cukrowej. Następnym piętrem jest tierra fría /"ziemia zimna"/ wznoszące się do wysokości 3000 m n. p. m. Średnie temperatury miesiąca wahają się w granicach 17 - 12°C. Lasy są tu uboższe. Obszar ten porastają głównie mchy, paprocie i krzewy. Ludność zajmuje się uprawą ziemniaków, pszenicy, kukurydzy i jęczmienia. Na 15% ogólnej powierzchni kraju mieszka 22,5% ludności kraju. Do wysokości 4700 m n. p. m. rozpościerają się wysokogórskie łąki z krzewiastą roślinnością kserofilną. Łąki te zwane są páramos. Páramos zajmują 2,5% ogólnej powierzchni Kolumbii i zamieszkuje je 0,5% ludności kraju. Powyżej 4700 m n. p. m. występuje tierra helada /"ziemia mroźna"/, zwana także nevados. Są to góry pokryte wiecznymi śniegami i lodowcami. Średnia temperatura najcieplejszego miesiąca w roku nigdy nie przekracza tu 0°C. Obszar ten zajmuje tylko 0,5% ogólnej powierzchni kraju.

Około 60% ludności kraju zamieszkuje więc obszary położone na wysokości od 900 do 3000 m n. p. m., czyli piętra tierra templada i tierra fría, zajmujące w sumie ponad dwa razy mniejszą powierzchnię od piętra tierra caliente.

1. Rozmieszczenie ludności Kolumbii

Ludność Kolumbii jest rozmieszczona bardzo nierównomiernie. Gros ludności zamieszkuje zachodnią część kraju i to głównie departamenty górskie. Rozmieszczenie ludności tej części Kolumbii można zgrupować w kilku jednostkach fizyczno-geograficznych, a mianowicie wysokogórskich kotlinach Kordyliery Wschodniej, dolinach położonych na niższych wysokościach, jednostce antiochijskiej, dolinie rzeki Cauca, jednostce Pasto i nadbrzeżnej nizinie karaibskiej [10].

Do najgęściej zaludnionych części Kolumbii należą wysokogórskie kotliny Kordyliery Wschodniej. Kotliny te były już zamieszkałe przed Kon-

kwistą przez Indian Czibczów. Ze względu na brak bogactw mineralnych ludność tych kotlin od wieków trudniła się rolnictwem. Do dziś zasadniczą masę ludności wiejskiej stanowią tu Indianie i Metysi. Ośrodkami tych kotlin były i są nadal Bogotá, Chiquinquirá, Sogamoso, Tunja.

Doliny niżej położone razem z doliną rzeki Magdalena do czasów kolonizacji hiszpańskiej były rzadko zaludnione. Kolonizacja tych ziem zaczęła się zresztą później, dopiero po zdobyciu obszarów o większym znaczeniu politycznym. Zasiadlenie dolin niżej położonych przez ludność europejską właściwie zaczęło się w XIX w. po odkryciu drzewa chinowego i wprowadzeniu uprawy kawy. Znacznie mniejszy wpływ na wzrost zaludnienia miało odkrycie najbogatszych pól naftowych Kolumbii w departamencie Santander.

Poważne znaczenie w życiu gospodarczym kraju odgrywa jednostka antiochijska /produkcja złota, srebra, uprawa kawy/. Obecnie jest ona najbardziej rozwiniętym ekonomicznie regionem kraju. Ludność skupia się tu głównie na wysokości od 600 do 1800 m n. p. m. Wysoki poziom gospodarczy znacznie przyczynił się do szybkiego wzrostu liczby ludności w tej jednostce. Podczas gdy w 1808 r. było tu 106 tys. mieszkańców, w 1918 r. - 1,2 mln [10], to w 1951 r. było już 2,6 mln mieszkańców, a w 1963 r. liczba ta przekroczyła 3,4 mln [2].

Ważnym obszarem koncentracji ludności jest także dolina rzeki Cauca, która oddziela Kordyliere Zachodnią od Środkowej. Od miasta Popayán na południu /gdzie rzeka Cauca opuszcza Kordyliere Środkową/ do Cartago na północy dolina jest gęsto zaludniona. Jest to centralna część dwóch departamentów: Valle del Cauca i Cauca. Główną rolę odgrywa tu rolnictwo, a przede wszystkim uprawa trzciny cukrowej zapoczątkowana 400 lat temu, kakao /w rejonie Cartago/ i tytoń /wokół Palmiry/. Natomiast zachodnie, trawiaste stoki Kordyliery Środkowej oraz tereny zalewowe doliny rzeki Cauca zajmują głównie hodowla. Centrum gospodarczym tego obszaru jest miasto Cali.

W południowej części Kolumbii znajduje się jeszcze jeden obszar koncentracji ludności. To skupienie ludności jest jądrem departamentu Nariño, którego ośrodek znajduje się w Pasto. Ludność składa się niemal wyłącznie z Indian i Metysów. Indianie żyją głównie z uprawy zbóż i ziemniaków oraz hodowli bydła na wysokogórskich páramos. Ponadto departament Nariño jest poważnym ośrodkiem wydobycia platyny.

Na nadbrzeżnej nizinie karaibskiej ludność skupia się głównie wokół trzech portów: Cartagena, Barranquilla oraz Santa Marta leżących u ujścia rzeki Magdaleny. Forty te w swojej historii wiodły ciągle spory między sobą i w zależności od roli, jaką w danym okresie pełniły, liczba ludności obszarów przylegających do nich to rosła, to znów wyraźnie malała [7]. W składzie ludności wiejskiej wokół w/w portów przeważają Murzyni którzy są głównie zatrudnieni na plantacjach trzciny cukrowej i bananów.

Rozpatrując ludność z punktu widzenia administracyjno-przyrodniczego zwraca uwagę fakt, że departamenty zajmujące 52,6% powierzchni kraju zamieszkiwało w 1964 r. 98,5% ludności kraju [2]. Pozostała część ludności żyje w intencjach i komisariatach położonych we wschodniej części Kolumbii o trudnych warunkach klimatycznych oraz niskim poziomie gospodarczym /47,4% powierzchni, 1,5% ludności kraju/[2]. W departamentach andyjskich żyje aż 78% ludności, a w departamentach leżących na wybrzeżu Morza Karaibskiego i Oceanu Spokojnego zamieszkuje około 17% ludności Kolumbii [23]. W czterech departamentach posiadających każdy powyżej 1 mln mieszkańców zamieszkuje około 50% ludności kraju [2]. Są to Cundinamarca, Antioquia, Valle del Cauca i Caldas /tabela nr 7. Zajmują one 10,9% powierzchni kraju /20,7% powierzchni departamentów/. Wysokim udziałem w zaludnieniu kraju charakteryzują się także takie departamenty jak: Tolima, Boyacá, Santander, Bolívar. Wynika to głównie z tego, że większość departamentów Kolumbii to departamenty położone w górach /tierra templada i tierra fría/, gdzie klimat jest najdogodniejszy dla życia człowieka.

Intendencje i komisariaty, jak już wyżej wspomniałem, zajmują znaczną część powierzchni kraju, ale są zamieszkałe przez niewielką liczbę

ludności. Z tego, największą jednostkę Amazonas, położoną w południowo-wschodniej części Kolumbii /10,9% powierzchni kraju/, zamieszkuje tylko 0,07% ludności całego państwa. Udział liczby ludności każdej intendencji i każdego komisariatu nie przekracza 1%. Znaczenie gospodarcze tych jednostek administracyjnych jest dla kraju niewielkie. Główną jednak przyczyną powodującą tak niewielkie zaludnienie, są wybitnie niesprzyjające warunki klimatyczne wschodniej części Kolumbii.

2. Gęstość zaludnienia Kolumbii

Kolumbia posiada stosunkowo niską gęstość zaludnienia. W 1964 r. na obszarze ponad 1138 tys. km², jaki zajmuje ten kraj zamieszkiwało 17 484 tys. mieszkańców, a więc gęstość zaludnienia wynosiła 15,36 mieszk./km² [2]. Jednak w ramach poszczególnych jednostek administracyjnych istnieją znaczne różnice w gęstości zaludnienia spowodowane nierównomiernym rozmieszczeniem ludności - od niemalże bezludnych komisariatów i intendencji, do bardzo gęsto zaludnionych departamentów /por. mapa nr 2/.

W 1964 r. bardzo wysoką gęstością zaludnienia charakteryzowały się głównie następujące departamenty: Atlántico /219,4 mieszk./km²/ Cundinamarca /117,6 mieszk./km²/, Caldas /102,3 mieszk./km²/, Valle del Cauca /81,6 mieszk./km²/, Quindío /167,5 mieszk./km²/, Tolima /36,1 mieszk./km²/ oraz intendencja San Andrés y Providencia /380,3 mieszk./km²/, położona na wyspach Morza Karaibskiego /tabela nr 1/.

Reasumując, największą gęstością zaludnienia wykazywały się departamenty górskie /Cundinamarca, Caldas, Tolima/, posiadające sprzyjające warunki klimatyczne oraz departamenty stosunkowo dobrze rozwinięte gospodarczo - Valle del Cauca. W przypadku Atlántico wysoką gęstość zaludnienia można tłumaczyć napływem ludności do jego ośrodka administracyjnego, będącego zarazem dużym portem morskim /Cartagena/, /por. mapa nr 2/. Znaczny wpływ na wysoką gęstość zaludnienia szereg departamentów ma także wysoki przyrost naturalny ludności.

Założone mapy przyrostu ludności w okresie międzyspisowym /mapy nr 3 i 4/ wyraźnie wskazują na niewielką rolę migracji wewnętrznych między departamentami. Ograniczają się głównie one do departamentów andyjskich i regionów przylegających do Morza Karaibskiego. Istnieje także tendencja, jakkolwiek niewielka, kolonizacji obszarów położonych na wschód od Andów. Także największe przyrosty ludności obserwuje się w obszarach już gęsto zaludnionych.

3. Ruch naturalny ludności

Kolumbia jest jednym z kilku krajów na kontynencie amerykańskim /Meksyk, Ekwador, Salwador, Kostaryka/, w którym udało się stworzyć warunki zdrowotne i socjalne umożliwiające maksymalny przyrost naturalny, a w których tradycje i mentalność ludności nie uległy zmianom w sensie przekonania o celowości ograniczenia tego przyrostu [15]. W związku z tym przyrost naturalny w Kolumbii od spisu przeprowadzonego w 1951 r. do 1963 r. zwiększył się poważnie, dzięki znacznemu wzrostowi współczynnika urodzeń oraz malejącemu współczynnikowi zgonów /tabela nr 2/.

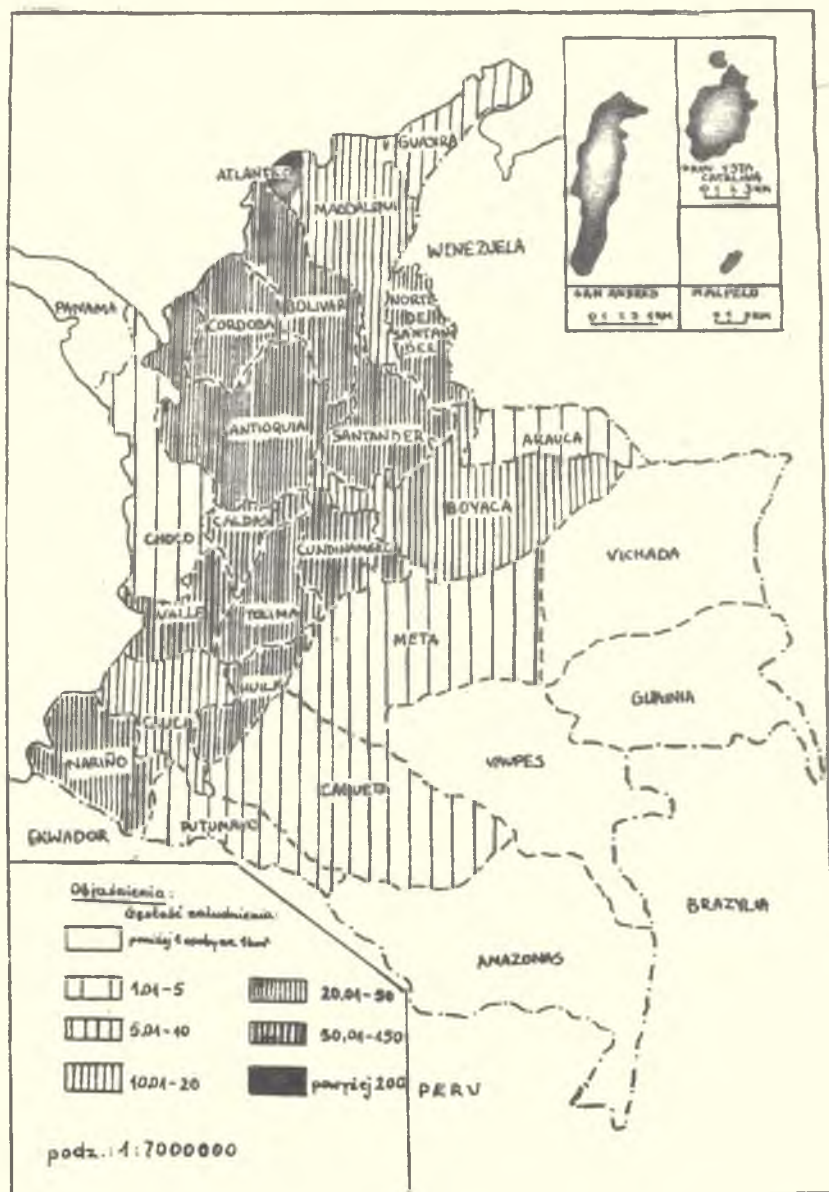
Jak wynika z tabeli nr 2, już w 1951 r. przyrost naturalny w Kolumbii był dość wysoki - 21,3‰. Natomiast w 1963 r. wynosił już 31,4‰. W latach 1960-1962 Kolumbia należała do krajów o wysokim współczynniku przyrostu naturalnego chociaż pod tym względem wyprzedzają ją Wenezuela /37,7‰/.

10.	Jednostki administracyjne	Powierzchnia w km ²	Liczba ludności w 1951 r.	Liczba ludności w 1964 r.	Gęstość nalu- nienia /1964/	Ówrodek administracyjny	Liczba mieszkań- ców w 1967 r.
1	2	3	4	5	6	7	8
I	Departamenty:						
1	Antioquia	62 870	1 570 197	2 477 299	39,40	Medellin	732 570
2	Atlántico	5 270	428 429	717 406	219,40	Barranquilla	497 000
3	Bolívar	26 392	646 101	693 739	26,29	Cartagena	191 270
4	Bogotá	67 730	801 436	1 058 152	15,62	Tunja	53 970
5	Caldas	11 245	1 068 180	1 150 127	102,28	Manizales	181 420
6	Cañoa	30 495	443 439	607 197	19,91	Popayán	65 440 ^a
7	Chocó	47 205	131 101	181 063	3,85	Quibdó	38 300 ^a
8	Córdoba	25 175	345 337	585 714	23,27	Montevia	107 180
9	Cundinamarca	23 960	1 624 044	2 819 524	117,59	Bogotá	1 406 230
10	Bulla	19 930	293 692	416 269	20,82	Soiva	84 210
11	La Guajira	20 180	102 028	147 140	7,29	Sibacaba	12 130 ^a
12	Ragdalena	46 635	407 731	789 410	16,91	Santa María	65 200
13	Meta	85 770	67 492	165 330	1,93	Willavieancio	44 960 ^a
14	Nariño	31 045	547 323	705 611	22,73	Pasto	129 100
15	Norte de Santander	20 815	387 450	534 486	25,68	Cúcuta	141 540
16	Quindío ^{1/}	1 825	-	305 745	167,53	Armenia	103 590 ^a
17	Santander	30 950	747 706	1 001 213	32,35	Bucaramanga	253 720
18	Sucumb ^{2/}	10 523	-	312 588	29,71	Sincalejo	54 390 ^a
19	Tolima	23 325	712 480	841 424	36,07	Ibagué	154 590
20	Valle del Cauca	21 245	1 106 927	1 733 053	81,57	Calí	750 770
IX	Intendencje:						
1	Arauca	23 490	13 221	24 148	1,03	Arauca	10 230 ^a
2	Caquetá	90 165	40 950	103 718	1,15	Florencia	29 900 ^a
3	San Andrés y Providencia	44	5 673	16 731	380,25	San Andrés	8 820 ^a
XII	Komisariaty:						
1	Amazonas	121 240	7 619	12 962	0,11	Leticia	2 590 ^a
2	Garcinia ^{3/}	78 065	-	3 602	0,05	Puerto Inirida	"
3	Putumayo	25 570	28 105	58 284	2,20	Mocoa	9 740 ^a
4	Vaupés	90 625	9 169	13 403	0,15	Mitá	2 580 ^a
5	Vichada	98 970	12 330	10 130	0,10	Puerto Carreño	1 080 ^a
	Ogółem	1 138 914	11 548 172	17 484 508	15,36	Bogotá	1 406 230

a 1962 r.

- 1/ wydzielony z części Departamentu Caldas
2/ " " Bolívar
3/ " " komisariatu Vaupes

Źródła: Anuario General de Estadística - 1963. Departamento Administrativo Nacional de Estadística, Bogotá, 1965.
Demographic Yearbook - 1967. United Nations, New York, 1968.
The Statesman's Yearbook. Statistical and Historical Annual of the States of the World for the Year 1968 - 1969. St. Martin's Press, London-Melbourne-New York-Toronto, 1968.

Mapka nr 2

Gęstość zaludnienia Kolumbii w 1964 r.

Kostaryka /37,9‰/, Salwador /35,2‰/, Meksyk /34,09‰/, Nikaragua 33,7‰, i Panama /32,9‰/, [16].

Wysoki przyrost naturalny ludności Kolumbii wyraźnie rzutuje na strukturę wiekową.

Współczynnik ruchu naturalnego w Kolumbii w latach 1951-1963

T a b e l a 2

Rok	Współczynnik urodzeń w ‰	Współczynnik zgonów w ‰	Przyrost naturalny w ‰
1	2	3	4
1951	35,6	14,3	21,3
1952	37,1	13,1	24,0
1955	40,3	12,8	27,5
1960	42,6	13,0	29,6
1961	43,4	12,2	31,2
1962	44,0	12,0	32,0
1963	42,7	11,4	31,4

Zródła: Anuario General de Estadística - 1963. Departamento Administrativo Nacional de Estadística, Bogotá 1965, ss. 10, 21.

Encyclopedie de L'Amérique Latine. Presses Universitaires de France, Paris 1954, s. 457.

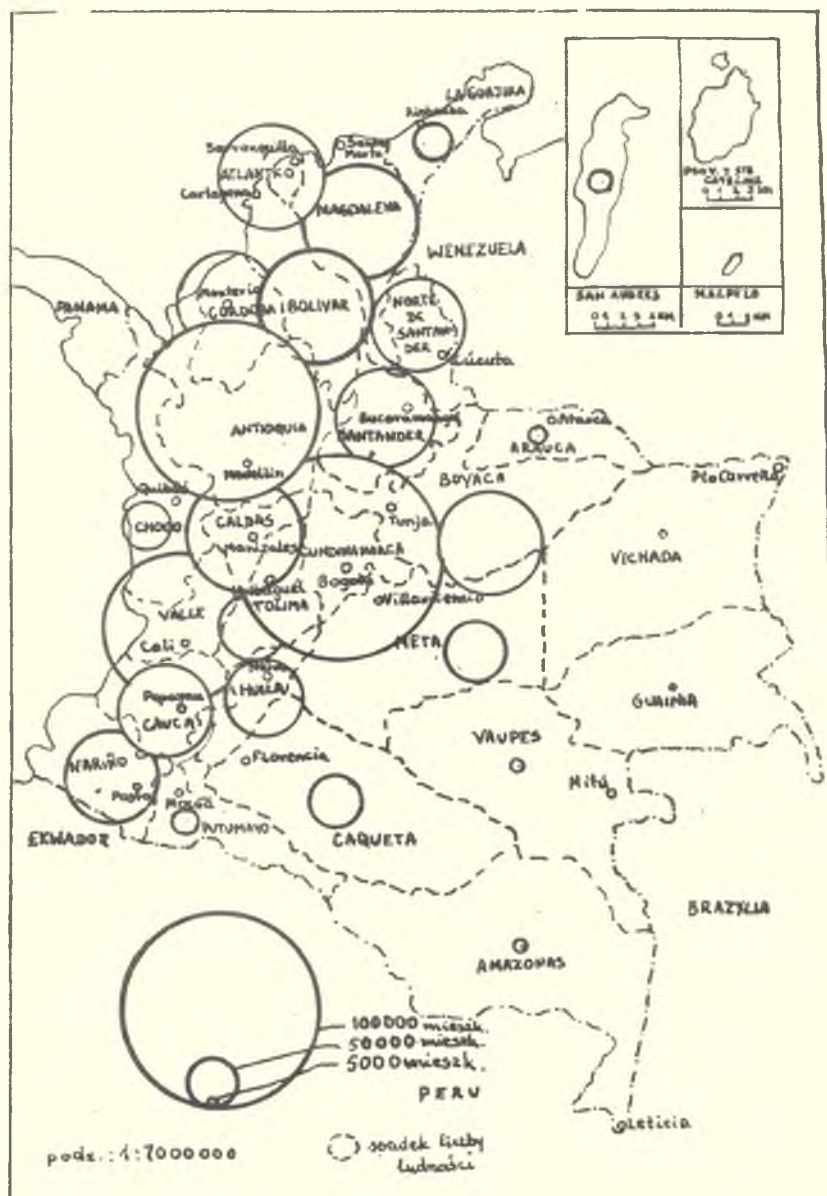
T. Olszewski: Geografia ekonomiczna regionalna świata, cz. II. PWN, Warszawa 1967, s. 398.
Obliczenia własne.

Najliczniejszą grupę reprezentowała w 1963 roku młodzież /do 15 roku życia/, która stanowiła 42,5% ludności ogółem. Natomiast niewielki procent było ludności powyżej 60 roku życia - 5,4% [2]. Podobną strukturę wiekową w 1963 r. miała Wenezuela [27]. W krajach wysoko rozwiniętych następuje zmniejszanie się procentu roczników młodych i równocześnie wzrost procentowy roczników starszych. Natomiast w krajach rozwijających się, do których należy także Kolumbia, jest proces odwrotny, tzn. zwiększa się procent roczników młodych i równocześnie jest niski procent roczników starszych na skutek wyżej wymienionych czynników.

4. Struktura ludności miejskiej i wiejskiej

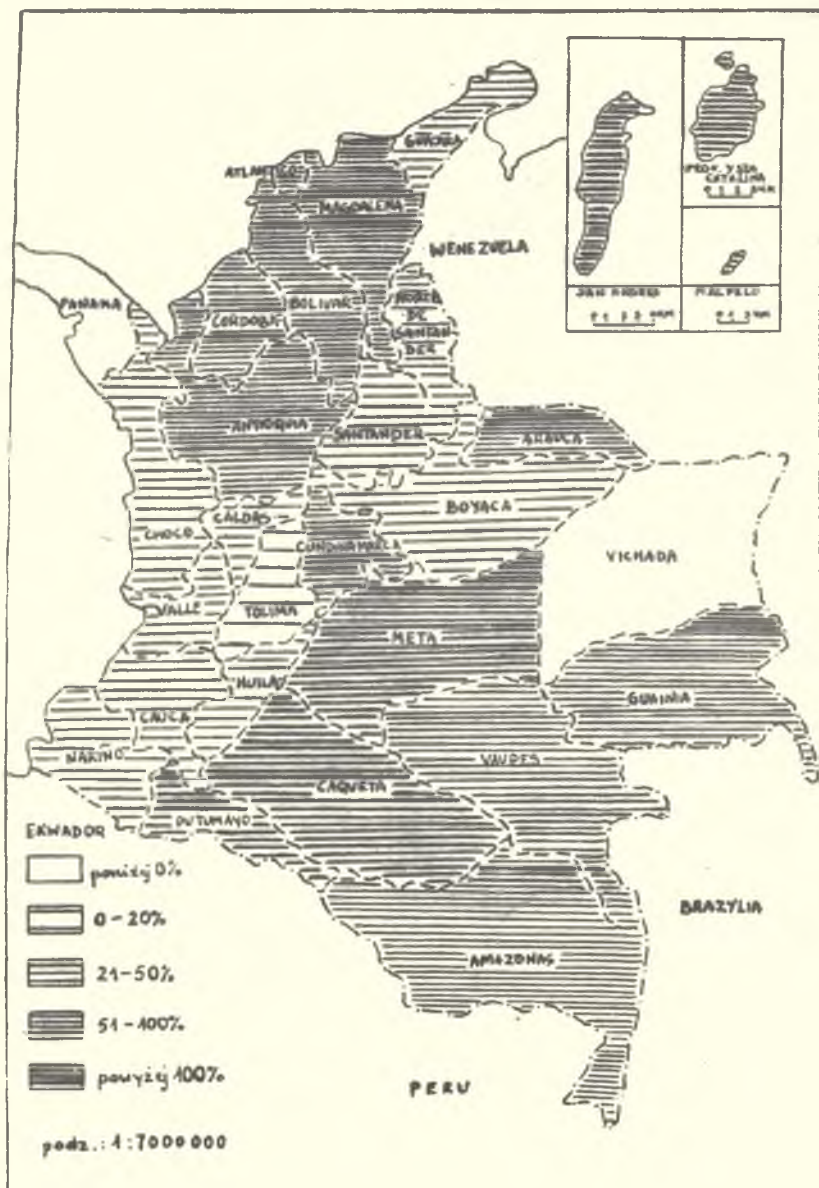
Charakterystyczny dla Kolumbii jest wysoki wzrost odsetka ludności miejskiej. Podczas gdy w 1938 r. ludność miejska stanowiła 29,2% ogółu ludności kraju, w 1950 r. - 38%, w 1960 r. - 48%, to w 1964 r. osiągnęła już 52%, a na 1975 r. przewiduje się wzrost ludności miejskiej do 61% [6, 14]. Należy zaznaczyć, że miastami w Kolumbii są takie ośrodki, których liczba ludności wynosi 1500 lub więcej [25].

Bliższej analizie poddano 1951 rok, ze względu na brak nowszych danych. W 1951 r. ludność miejska Kolumbii stanowiła 38,9% ludności kraju i bardzo zbliżony odsetek ludności miejskiej /39,1%/ posiadały prawie wszystkie departamenty. Bardzo wysokim stosunkowo procentem ludności miejskiej charakteryzowały się następujące departamenty: Atlántico /90,7%/.

Mapka nr 3

Przyrost ludności w Kolumbii w okresie 1951-1964 r.

Mapka nr 4

Procentowy przyrost ludności w Kolumbii w latach 1951-1964

Cundinamarca /50,8%/, Valle del Cauca /50,1%/, Magdalena /48,3%/, Bolívar /45,5%/ [4]. Wysoki procent ludności miejskiej w niektórych departamentach wiąże się z wyższym stopniem ich rozwoju gospodarczego /Valle del Cauca/ oraz napływem ludności wiejskiej do ośrodków administracyjnych /Atlántico, Cundinamarca/, skupiające zresztą znaczną część ludności tych departamentów. Niski odsetek ludności miejskiej posiadały przede wszystkim komisariaty i intendencja Caquetá oraz niektóre departamenty, jak Boyacá /9,7%/, Chocó /13,2%/, Nariño /19,6%/, Cauca /17,3%. Szeręg komisariatów posiadało w 1951 r. 100% ludności wiejskiej /Casanare, Guajira, Vaupes/. Słabe umiastowienie tych jednostek wynika z ich bardzo niskiego poziomu gospodarczego.

Charakterystyczną cechą dla Kolumbii jest szybki wzrost miast dużych. Podczas gdy w 1918 r. było tu tylko jedno miasto liczące powyżej 100 tys. mieszkańców /Bogotá/, w 1938 r. - cztery, w 1951 r. - siedem, to w 1963 r. było już ich jedenaste, a w 1967 r. było ich aż dwadzieścia [2, 5, 18]. W 1918 r. ludność miast liczących powyżej 100 tys. mieszkańców stanowiła 2,4% ludności, w 1938 r. - 8,6%, w 1951 r. - 16,8% w 1963 r. - 32,1%, a w 1967 r. - 36,9%.

Stolica Kolumbii, Bogotá, w 1951 r. skupiała 5,6% ludności kraju, a w 1963 r. - 9,6%. W przeciwieństwie do stolic wielu innych krajów Ameryki Łacińskiej /m. in. Wenezuela, Peru, Chile/, Bogotá nie odgrywa tak dużej roli w życiu Kolumbii. Jest ona jedynie centrum życia finansowego i kulturalnego. W lotniczych przewozach pasażerskich kilka innych mniejszych miast, jak np. Barranquilla, Bucaramanga, Medellín, Cúcuta mają większe znaczenie od Bogoty [8]. Wzrost znaczenia Bogoty w przyszłości zależy głównie od dalszego rozwoju Kolumbii. Rozwój przemysłu ciężkiego w obszarze położonym na północ od Bogoty i aktywizacja regionów wschodnich kraju może doprowadzić do rozwoju funkcji gospodarczej w stolicy kraju.

Rozwój innych miast jest uzależniony od wielu czynników. Np. na wzrost roli miasta Cali ma wpływ głównie rozwój gospodarczy doliny rzeki Cauca oraz wzrost znaczenia portu położonego nad Oceanem Spokojnym, Buenaventura, ciągnącego do Cali. Rozwój miasta Medellín jest uzależniony od otwarcia drogi na północ do Cartageny oraz od zakończenia Pan-American Highways /Drogi Panamerykańskiej/ między Panamą a Kolumbią. Trzy główne porty karaibskie Barranquilla, Cartagena i Santa Marta, zawiązującą swój rozwój eksploatacji ropy naftowej i gazu ziemnego [16].

Większość miast Kolumbii ma na ogół funkcje handlowe i administracyjne. Tylko niektóre i to większe mają charakter przemysłowy /Barranca-bermeja, Manizales i inne/.

5. Struktura antropologiczna ludności Kolumbii

Historia zasiedlenia Kolumbii /jak i pozostałych krajów Ameryki Łacińskiej/ wycisnęła swoiste piętno na strukturze antropologicznej tego kraju. W wyniku wymieszania się różnych ras powstała istna ich mozaika. Jak już wspomniano wyżej, Kolumbię oprócz Indian zasiedliła także ludność europejska i murzyńska, a w ostatnich czasach /w znacznie mniejszym stopniu/ japońska i chińska. Poprawna analiza struktury antropologicznej w Kolumbii jest dość trudna, gdyż przy grupowaniu antropologicznym można tu zauważyć daleko posuniętą dowolność, która w konsekwencji prowadzi do istotnych różnic. Wg M. Mattelarta w 1951 r. Kolumbię zamieszkiwało 25% białych, 9% Indian, 16% Murzynów, 50% mieszanców [22]. Natomiast P. Ramirez podaje, że pod koniec lat 50-tych XX wieku żyło w Kolumbii 20% białych, 6% Murzynów, 2,2% Indian, 47,8% Metysów oraz 24% Mulatów [24]. M. Mattelart nie wydzielił więc Metysów i Mulatów, a także Zambos, o których wspominają inni autorzy. Wg L. Kramer-Kaske skład antropologiczny Kolumbii przedstawia się, jak podaje tabela nr 3.

Przybliżona struktura antropologiczna Kolumbii około 1963 r.

T a b e l a 3

	Liczba /w mln/	% ludności kraju
1	2	3
Metysi	7,6	54
Biali	2,8	20
Mulaci	1,8	13
Indianie	0,5	4
Murzyni	0,5	4
Zambos	0,4	3
Inni	0,4	3
Cgółem	14,0	100

Źródło: Lieselote Kramer-Kaske. Im Lande der Chibcha. Leipzig 1967, s. 267.

Z wymienionej tabeli wynika, że najliczniejszą grupę wśród ludności Kolumbii stanowili Metysi /ponad połowę ludności kraju/, znaczną liczbę reprezentowała także ludność biała i nieco mniejszą - Mulaci.

Metysi i ludność biała, zwana tu Kreolami, zamieszkuje głównie kotliny górskie, niziny rzek Magdaleny i Cauca, wybrzeże północne i w mniejszej ilości, leżące w granicach Kolumbii równiny Llanos del Orinoco.

Ludność indiańska żyje przede wszystkim w obszarach trudno dostępnych. W górach Sierra Nevada de Santa Marta żyją Araukowie /około 5 tys. osób/; są to zresztą jedyni mieszkańcy tego wysokiego masywu górskiego. Indianie Guajira /około 50 tys./ zamieszkuje półwysep o tej samej nazwie. W Sierra de Perijá /północne przedłużenie Kordyliery Wschodniej/ żyją Indianie Motyloni. Także spotyka się tu Indian - pigmejów [17]. Również utrzymali się nieliczni potomkowie Czibczów. Żyją oni w departamentach: Cundinamarca, Boyacá, Santander i Norte de Santander. Jest ich około 50 tys. [14]. W Amazonii Kolumbijskiej zamieszkuje około 25 tys. Indian. Wszystkie plemiona indiańskie żyją w niezwykle prymitywnych warunkach. Jest dość trudno podać ścisłą liczbę Indian żyjących w Kolumbii, gdyż nawet spis ludności nie jest w stanie ustalić ich dokładnej liczby. Zresztą jeszcze w 1949 r. w puszczech nad górną Amazonką na pograniczu Brazylii, Kolumbii i Wenezueli, francuska ekipa badawcza dotarła do plemienia Guaharibów, nie znającego ani siekier, ani noży i używającego rąk i zębów do zwalania drzewa lub budowy szałasów [12, 13]. Indianie Kolumbii posługują się głównie językami rodzinnymi: czibcza, karibi, arawak.

Murzyni którzy zostali przywiezieni do Kolumbii głównie w XVI i XVII w. do pracy na plantacjach trzciny cukrowej i kawy, zamieszkuje w większości wybrzeża Oceanu Spokojnego i Morza Karaibskiego oraz doliny rzek Cauca i Magdaleny.

6. Struktura zatrudnienia ludności

Kolumbia jest krajem rolniczym o jednostronnie rozwiniętej gospodarce. W 1962 r. rolnictwo dostarczało 35% dochodu narodowego [8].

Ponieważ rozwój rolnictwa jest uzależniony głównie od sieci drogowej umożliwiającej wywóz produktów, w przypadku Kolumbii zacofanie w tej dziedzinie powoduje, że niewielka ilość żyznych gleb jest zajęta pod uprawę.

Gospodarka Kolumbii jest w dużym stopniu uzależniona od kapitału zagranicznego, głównie amerykańskiego. Zagraniczne monopole wywierają silny wpływ na podstawowe gałęzie gospodarki. W 1964 r. było w Kolumbii 29,4% ludności czynnej zawodowo [1]. Wśród mężczyzn było 47,6% czynnych zawodowo, a wśród kobiet - 11,6%. W strukturze zatrudnienia ludności czynnej zawodowo w 1951 r. przeważała ludność zatrudniona w rolnictwie /tabela nr 4/.

Struktura zatrudnienia ludności czynnej zawodowo
wg gałęzi gospodarki narodowej w 1951 r. i 1964 r.

T a b e l a 4

Działy gospodarki narodowej	Liczba zatrudnionych /w %/	
	1951	1964
1. Rolnictwo, leśnictwo, myślistwo, rybołówstwo	55,1	47,2
2. Przemysł przetwórczy	10,0	12,8
3. Przemysł wydobywczy	1,3	1,6
4. Usługi	22,1	26,4
w tym: a/ budownictwo	3,5	4,3
b/ handel	5,3	8,6
c/ transport i komunikacja	3,4	3,7
d/ inne	9,9	9,8
5. Bezrobotni	11,5	12,0
Ogółem	100,0	100,0

Źródła: E. C. L e i v a: Quick Colombian Facts. Instituto Colombiano de Opinión Pública, Bogotá 1965, s. 191,
Anuario de Estadísticas del Trabajo - 1967 Oficina Internacional del Trabajo, Ginebra 1968, s. 67.

Kolumbia, jak i wiele innych krajów słabo rozwiniętych posiadała w 1951 r. znaczny procent zatrudnionych w usługach /22,1%/. Na trzecim miejscu pod względem struktury zatrudnienia znajdował się przemysł przetwórczy, w którym było 10,0% zatrudnionych. Do 1964 r. nie nastąpiły większe zmiany w strukturze zatrudnienia ludności. Niewiele wzrósł udział zatrudnienia w przemyśle przetwórczym; w dalszym ciągu bardzo mały jest procent zatrudnionych w przemyśle wydobywczym, który zresztą odgrywa dość dużą rolę w gospodarce kraju. Znacznemu rozrostowi w dalszym ciągu ulega sektor usług. W rolnictwie, gdzie panują półfeudalne stosunki własności, odsetek zatrudnionych spadł /47,2% w 1964 r./, na skutek migracji do miast. Z kolei ci, którzy znowu wędrują do miast poszerzają armię bezrobotnych, z których część jest zatrudniona czasowo w usługach nieprodukcyjnych. W związku z tym liczba bezrobotnych utrzymuje się mniej więcej na tym samym poziomie. Wg niektórych źródeł liczba ta wynosiła w 1965 r. ponad 500 tys. co stanowiło ponad 10% ludności czynno zawodowej [18].

Na ekonomice rolnej kraju ciąży anachroniczna struktura własności rolnej: 500 tys. małorolnych posiadało w 1954 r. mniej niż po 5 ha ziemi, 250 tys. średniorolnych - od 5 do 50 ha, 79% wszystkich chłopów to dzierżawcy /którzy utracili ziemię/ i pracownicy rolni [16]. W wyniku półfeudalnych stosunków własności rolnej 1% właścicieli ziemskich /latyfundiistów/ posiadało w 1963 r. 40,3% ziemi uprawnej, 54,3% minifundystów -

33,3% ziemi [6]. Geneza latyfundiów tkwi jeszcze w czasach kolonialnych, kiedy to królowie hiszpańscy nadawali ziemię konkwistadorom i swoim faworytom [23]. Pod koniec lat pięćdziesiątych XI wieku 75% zatrudnionych w rolnictwie kolumbijskim zajmowało się uprawą kawy [20].

Anachroniczna sytuacja panuje również w przemyśle. Przytłaczająca większość zakładów przemysłowych, to zakłady małe. W 1960 r. na ogólną liczbę 50 tys. zakładów przemysłowych aż 97% zatrudniało nie więcej niż po 20 robotników [19].

Reasumując, można stwierdzić, że mimo wysokiego odsetka ludności miejskiej, udział zatrudnionych w przemyśle jest bardzo niski /powyżej 14%. Mimo poważnego wzrostu znaczenia w gospodarce kraju przemysłu wydobywczego ropy naftowej, złota i platyny, udział zatrudnionych w tych działach gospodarki jest niewielki gdyż eksploatacja w/w surowców nie wymaga dziś zatrudnienia dużej ilości osób.

Ludność Kolumbii, jako kraju słabo rozwiniętego dostosowuje się na ogół do warunków przyrodniczych. W wyniku tego rozmieszczenie ludności w Kolumbii jest przede wszystkim uzależnione od środowiska geograficznego /głównie od ukształtowania powierzchni i klimatu/, co jest charakterystyczne także dla wielu innych krajów andyjskich. Wysoki wzrost wskaźnika urodzeń oraz zmniejszenie się wskaźnika zgonów spowodowało znaczny przyrost naturalny ludności.

Nieproporcjonalny przyrost naturalny ludności w stosunku do tempa rozwoju gospodarczego kraju jest przyczyną znacznych migracji wewnętrznych. Następuje duży napływ ludności ze wsi do miast i to głównie do miast dużych /będących w większości ośrodkami administracyjnymi departamentów/, którego nie uzasadnia rozwój gospodarczy kraju, a jedynie feudalne stosunki panujące na wsi kolumbijskiej. Napływ ten spowodował gwałtowny wzrost liczby ludności miejskiej, której odsetek przekroczył w 1964 r. 50% ludności kraju. W miastach poszerza ta ludność armię bezrobotnych lub częściowo znajduje zatrudnienie w różnorodnych usługach powodując ich nadmierny rozrost.

Wynikiem czynnika historycznego jest istny konglomerat wszystkich ras na skutek wymieszania się /Indian, białych, Murzynów/. Powstała w związku z tym swoista struktura antropologiczna, której trzonem stali się Metysi /pow. 50% ludności kraju/.

Poważnym problemem dla Kolumbii, jak i dla pozostałych krajów Ameryki Łacińskiej /z wyjątkiem Kuby/ jest ich znaczne uzależnienie gospodarcze i polityczne od Stanów Zjednoczonych. Budząca się świadomość polityczno-społeczna narodów tych krajów jest przyczyną ciągłych wojen powstańczych, celem których jest obok niezależnienia się od Stanów Zjednoczonych, zmiana także polityki wewnętrznej. Wiele krajów Ameryki Łacińskiej jest w związku z tym w ciągłym stanie wojny /m. in. Kolumbia, Peru, Boliwia/. Ma to niewątpliwie znaczny, ujemny wpływ na kształtowanie się stosunków demograficznych tak w Kolumbii, jak i w innych państwach Ameryki Łacińskiej.

LITERATURA

- [1] Anuario de Estadísticas del Trabajo - 1967. Oficina Internacional del Trabajo, Ginebra 1968.
- [2] Anuario General de Estadística - 1963. Departamento Administrativo Nacional de Estadística, Bogotá 1965.
- [3] Boletín Estadístico de América Latina, vol. 1, No 1. Naciones Unidas, Nueva York 1964.
- [4] Censo de Población de Colombia - 1951. Departamento Administrativo Nacional de Estadística, Bogotá 1954.
- [5] Demographic Yearbook - 1967. United Nations, New York 1968.
- [6] América Latina y Desarrollo Social, T. I, DESAL, Santiago de Chile 1965.

- [7] Bailey H. M., Nasatir A. P., Dzieje Ameryki Łacińskiej. PWN, Warszawa 1969 /tyt. oryg.: Latin America. The Development of Its Civilization, Englewood Cliffs, New Jersey 1966/.
- [8] Cole J. P., Latin America. Butterwarths, London 1965.
- [9] Czeppe Z., Flis J., Mochnacki R., Geografia fizyczna świata. PWN, Warszawa 1966 /Mochnacki R. Ameryka Północna - rozdz. VIII/.
- [10] Džeims F. E., Łatynska Amierika. Izdatielstwo Inostrannoj Litteratury, Moskwa 1949 /tyt. oryg.: James P. E., Latin America. London 1946/.
- [11] Encyclopedie de l'Amérique Latine. Presses Universitaires de France, Paris 1954.
- [12] Fleszar M., Geografia ekonomiczna świata. PWN, Warszawa 1967.
- [13] Gheerbrant A., Wyprawa Orinoko-Amazonka. "Iskry", Warszawa 1967 /tyt. oryg.: L'expédition Orénoque-Amazone. Gallimard, Paris 1952/.
- [14] Geografia Powszechna, T. V. PWN, Warszawa 1967.
- [15] George P., Geografia ludności świata. PWN, Warszawa 1968, /tyt. oryg.: Géographie de la population. Presses Universitaires de France, Paris 1965/.
- [16] Kramer-Kaske L., Im Lande der Chibcha. Leipzig 1967.
- [17] Kubiatowicz L., Ameryka. "Wiedza Powszechna", Warszawa 1967.
- [18] Leiva E. C., Quick Colombian Facts. Instituto Colombiano de Opinion Pública, Bogotá 1965.
- [19] Łatynska Amierika. Politiko-ekonomiczeskij sprawocznik. Izdatielstwo Akademiij Nauk Ukrainskoj SSR, Kijew 1963.
- [20] Litvarina E., Kolumbia. "Mys'1", Moskwa 1967.
- [21] Maryański A., Współczesne wędrówki ludów. "Ossolineum", Warszawa-Kraków-Wrocław 1966.
- [22] Mattelart M., i Armand. La problematique de peuplement Latino-Américain. Paris 1964.
- [23] Pawelson J. P., Latin America. Today's Economic and Social Revolution. Mc Grow-Hill Book Company, New York 1964.
- [24] Ramirez P. E., Colombia. Casa de las Americas, La Habana 1964.
- [25] Smith T. L., Latin American Population Studies, No 8 Fall. Gainesville University of Florida Monographs Social Sciences, Gainesville 1960.
- [26] The Statesman's Yearbook. Statistical and Historical Annual of the World for the Year 1968-1969. St. Martin's Press, London-Melbourne-New York-Toronto 1968.
- [27] Sot Z., Przemiany demograficzne w Wenezueli ze szczególnym uwzględnieniem okresu 1936-1961. Rocznik Naukowo-Dydaktyczny WSP w Krakowie. Prace Geograficzne IV, z. 30/1968.

Edward Dura

SOME DEMOGRAPHIC PROBLEMS OF CONTEMPORARY COLOMBIA

The paper presents an analysis of some of Colombia's demographic problems in the years 1963-1964 and, to some extent, also of the changes which had taken place there in the demographic evolution during the period preceding the census /1951-1964/. In his analysis the author comments on the causes to which the marked increase of the population - as well as the discrepancies in its density, noted in that country, should be attributed. Maps have been appended to illustrate the results of the analysis.

Эдуард ДУРА

ИЗВАННЫЕ СОВРЕМЕННЫЕ ДЕМОГРАФИЧЕСКИЕ ПРОБЛЕМЫ КОЛУМБИИ

Р е з ю м е

Работа содержит анализ некоторых проблем демографии Колумбии в 1963-1964 гг., а частично и перемен в развитии населения страны в 1951-1964 гг., то есть в период между двумя переписями населения. В анализе автор обращает внимание на причины высокого естественного прироста и неравномерного распределения жителей этой страны. Результаты анализа представлены в виде карт.